

VALTIONEUVOSTON ASETUS VESISTÖN JA VESIYMPÄRISTÖN KÄYTTÖÄ JA TILAA PARANTAVIEN HANKKEIDEN AVUSTAMISESTA

1 Ehdotuksen pääasiallinen sisältö

Valtion varoista voidaan tukea vesistötoimenpiteitä, joiden tarkoituksena on muun muassa edistää vesistöjen monipuolista käyttöä, vähentää sää- ja vesiolojen ääri-ilmiöistä aiheutuvia riskejä, edistää kalakantojen luontaista lisääntymistä, edistää vesistöjen hyvää tilaa ja turvata luonnon monimuotoisuutta. Valtion osallistuminen toimenpiteiden rahoittamiseen voi perustua avustusten myöntämisestä annettuun erilliseen säädökseen, asiaa koskevaan valtioneuvoston periaatepäätökseen tai yksinomaan valtion talousarvioon. Ehdotetun asetuksen tarkoituksena on yhtenäistää toimenpiteiden tukiperusteita ja -menettelyjä. Tuesta päätettäessä otettaisiin huomioon toimenpiteiden vaikutukset laajasti vesistön ja vesiympäristön käytön ja tilan eri tavoitteisiin. Ehdotuksen mukaan tuki kohdistettaisiin ensi sijassa useita tavoitteita samanaikaisesti hyödyttäviin hankkeisiin, jotta hankkeista saatava kokonaisyöty olisi mahdollisimman suuri.

2 Perustelut

2.1 Nykytila

Maa- ja metsätalousministeriön käytettävissä olevista varoista myönnetään tukea vesistöjen monipuolisen käytön ja hoidon edistämiseen, kalataloudellisiin kunnostuksiin sekä tulvariskien vähentämiseen. Ympäristöministeriön käytettävissä olevista varoista myönnetään avustuksia vesistöjen hyvän tilan saavuttamiseksi ja esimerkiksi luonnon monimuotoisuuden turvaamiseksi.

Valtion osallistuminen vesistötoimenpiteiden kustannuksiin perustuu maa- ja metsätalousministeriön hallinnonalalla vesistötoimenpiteiden tukemisesta annettuun valtioneuvoston asetukseen (651/2001, *vesistötoimenpideasetus*). Kalataloudellisten kunnostusten tukeminen perustuu suoraan valtion talousarvioon ja nyttemmin myös valtioneuvoston periaatepäätöksenä 8.3.2013 hyväksytyyn kalatiestrategiaan. Ympäristöministeriön hallinnonalalla valtion osallistuminen vesien kunnostuksiin perustuu asiasta annettuun valtioneuvoston periaatepäätökseen (3.5.1990) sekä vuonna 2013 valmistuneeseen vesien kunnostusstrategiaan (ympäristöministeriön raportteja 9/2012). Avustuksina myönnettäviin tukiin sovelletaan lisäksi valtionavustuslakia (688/2001). Voimassa olevan vesistötoimenpideasetuksen mukaan tukea voidaan myöntää joko avustuksena toimenpiteistä aiheutuviin kustannuksiin tai valtiontyönä, jolloin hankkeen suunnittelusta, toteutuksesta ja ylläpidosta huolehtii valtion viranomainen.

Valtion tukea käytetään usein myös vastinrahana EU-säädösten mukaan myönnettäville tuille sekä niin sanottuna siemenrahana eri intressitahojen saattamiseksi yhteen ja hankkeen käynnistämiseksi.

Maa- ja metsätalousministeriön pääluokassa tulvasuojelun ja vesien kunnostamisen tukemiseen myönnettiin vuonna 2014 1,7 milj. euroa, josta 1,0 milj. euroa tulvasuojeluhankkeiden ja 0,7 milj. euroa kunnostushankkeiden tukemiseen. Määrärahat on osoitettu valtion talousarvion momentilta 30.50.31, joka on kattanut vesihuollon ja tulvasuojelun tukemisen. Kalataloudellisiin kunnostuksiin maa- ja metsätalousministeriön momentilta 30.40.77 käytettävissä olleet varat olivat vuonna 2014 0,757 miljoonaa euroa.

Ympäristöministeriön pääluokassa vesien kunnostamiseen käytössä olleet varat olivat vuonna 2014 1,590 miljoonaa euroa. Määrärahat vesien kunnostamiseen osoitetaan valtion talousarviossa ympäristönsuojelun edistämisen momentilta 35.10.61.

Valtion tukea myönnetään osin epäyhtenäisin perustein. Hankkeiden priorisointi elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusten (ELY-keskus) välillä vaihtelee. Sama hanke voi saada rahoitusta eri perustein useasta valtion rahoituslähteestä. Valtion tuki ei nyky muodossaan aktivoi muita hyödynsääjiä eikä välittäjäorganisaatioita kuten kansalaisjärjestöjä osallistumaan hankkeisiin.

Valtion tukea myönnettäessä ja tuen osuutta määriteltäessä hankkeita tulisi arvioida kokonaisuuksina siitä riippumatta, onko hankkeen ensisijaisena tarkoituksena edistää vesien käyttöä, kalataloutta, vesien hyvää tilaa vai riskien hallintaa. Tukemisen periaatteiden ja menettelyjen yhtenäistäminen olisi tarpeen tukien kohdistamiseksi useita tavoitteita samanaikaisesti parhaiten palveleviin hankkeisiin.

2.2 Keskeiset ehdotukset

Ehdotetulla asetuksella vesien käytön ja tilan edistämiseksi myönnettävien valtion avustusten sääntely koottaisiin yhteen säädökseen. Avustusta voitaisiin myöntää erityyppisiin vesistön, vesistöä pienempien pintavesien ja vesiympäristön käyttöä ja tilaa parantaviin sekä tulva- tai kuivuusriskiä vähentäviin toimenpiteisiin. Ensisijaisesti tuettaisiin kuitenkin hankkeita, jotka palvelisivat samanaikaisesti useampaa edellä mainittua tavoitetta.

Avustusten myöntämisen yleiset edellytykset säilyisivät nykyisellään. Hankkeen kustannusten olisi oltava kohtuulliset hankkeella saavutettaviin hyötyihin verrattuna, ja avustuksen saajan olisi kyettävä osaltaan valvomaan avustuksen käyttöä. Avustusta ei voitaisi myöntää, jos toimenpiteen tarve olisi aiheutettu esimerkiksi vesilain tai ympäristönsuojelulain vastaisella teolla.

Ehdotuksen yhtenä tavoitteena on kannustaa paikallisia tahoja ottamaan nykyistä enemmän vastuuta toteutettavista toimista ja niiden rahoituksesta. Avustusta voitaisiin tämän vuoksi myöntää myös kustannuksiin, jotka aiheutuvat hankkeesta kiinnostuneiden tahojen selvittämisestä sekä hankkeen rahoituksen suunnittelusta. Avustuksella voitaisiin myös tukea esimerkiksi hyödynsaajien järjestäytymistä vesioikeudelliseksi yhteisöksi tai muuksi oikeushenkilöksi, jolle hanketta varten tarvittavat luvat ja avustus voitaisiin myöntää.

Kuten nykyisinkin, avustuksen osuutta määrättäessä olisi otettava huomioon hankkeesta saatavien taloudellisten ja muiden hyötyjen kohdentuminen sekä hankkeen merkitys yleiseltä kannalta. Avustuksen osuus saisi olla enintään 50 prosenttia hankkeen kokonaiskustannuksista. Osuus voisi kuitenkin olla tätä korkeampi esimerkiksi silloin, kun hanke edistäisi vesienhoidon ja merenhoidon järjestämisestä annettuun lakiin (1299/2004) tai tulvariskien hallinnasta annettuun lakiin (620/2010) perustuvien suunnitelmien tai toimenpideohjelmien tavoitteita tai kun hanke vahvistaisi uhanalaisten tai vaarantuneiden vaelluskalakantojen elinvoimaisuutta. Ehdotus vastaisi kansallisessa kalatiestrategiassa ja vesien kunnostusstrategiassa määriteltyjä periaatteita valtion tuen kokonaisuudesta ja sen korottamisen perusteista.

Avustuksen maksamisen ehtona olisi nykyistä sääntelyä vastaavasti, että avustuksen hakijalla olisi lainsäädännön edellyttämät luvat ja oikeudet hankkeen toteuttamiseksi ja että hakija sitoutuisi huolehtimaan rakenteiden käytöstä ja kunnossapidosta sekä muista hankkeen valmistamisen jälkeisistä velvoitteista.

Asetus koskisi ainoastaan asetuksessa tarkoitettujen toimenpiteiden avustamista. Voimassa olevan vesistötoimenpideasetuksen mukaan tukea on voitu myöntää myös valtiontyönä. Uusia päätöksiä valtiontyönä annettavasta tuesta ei ole kuitenkaan enää tehty, ja viimeiset käynnissä olevat tällaiset hankkeet voidaan saattaa päätökseen talousarviossa asianomaisten momenttien päätösosaan sisällytettyjen kirjausten perusteella. Tukimuotoa ei siksi ole tarpeen sisällyttää uuteen asetukseen. Valtion viranomaisen voisi sen tehtävistä annettujen säännösten sekä valtion talousarvion perusteella edelleen vastata asetuksessa tarkoitettujen hankkeiden toteutuksesta, jos kyse ei olisi tuesta ja jos toteuttamiseen olisi perusteltu syy.

Vesien kunnostusstrategian (ympäristöministeriön raportteja 9/2013) mukaisesti valtion toimimiselle hankkeen toteuttajana voisi olla erityisiä perusteita esimerkiksi silloin, kun kunnostustarpeen syynä on valtion aiemmin toteuttama tai tukema toimenpide, kuten tulvariskien hallintaa parantava vesistön säännöstely tai peruskuivatushanke. Valtion osallistuminen muutoin kuin avustuksen muodossa voi olla perusteltua myös, kun toimista hyötyviä vesien käyttäjiä tai muita rahoitukseen osallistuvia tahoja on vähän, mutta kunnostustoimilla saadaan merkittävästi ja laaja-alaisesti parannettua vesien ekologista tilaa ja käytettävyyttä erilaisiin tarkoituksiin. Näissäkin tapauksissa tavoitteena tulee olla, että hankkeen tai sen osan rahoittamiseen osallistuu valtion lisäksi muita tahoja ja että vastuu hankkeen ylläpidosta voidaan toteutuksen jälkeen siirtää rahoitukseen osallistuville hyödynsaajille.

2.3 Yksityiskohtaiset perustelut

1 § Soveltamisala

Asetuksella säädettäisiin perusteista, joilla vesistöjen, muiden pintavesien ja vesiympäristön käyttöä ja tilaa sekä tulva- ja kuivuusriskien hallintaa parantavia hankkeita voitaisiin avustaa valtion varoista. Asetuksen tarkoituksena on yhdenmukaistaa näihin tarkoituksiin myönnettävien valtionavustusten perusteita ja tukimenettelyä.

Maa- ja metsätalousministeriön varoista myönnetään tukea vesistötoimenpiteille erilaisten riskien ja haittojen vähentämiseksi tai vesistöjen monipuolisen käytön ja hoidon edistämiseksi sekä kalakantojen elinvoimaisuuden parantamiseksi. Ympäristöministeriön varoista myönnetään avustuksia vesistöjen hyvän tilan saavuttamiseksi ja luonnon monimuotoisuuden tukemiseksi. Yleisesti valtion varoista tuetaan vesistöjen kunnostamista silloin, kun toimenpiteiden syynä ovat luonnonolot tai kun kunnostustarpeen aiheuttajaa ei tiedetä. Tuettavilla kunnostuksilla ja vesistön käyttöä parantavilla toimenpiteillä on yleensä saavutettavissa yleisen edun lisäksi yksityisille koituvia hyötyjä.

Asetus koskisi hankkeita, joiden tukeminen perustuu nykyisin vesistötoimenpiteiden tukemisesta annettuun valtioneuvoston asetukseen (651/2001, *vesistötoimenpideasetus*), valtion osallistumisesta vesien kunnostuksiin ja vesistötoimenpiteisiin koskevaan valtioneuvoston periaatepäätökseen (3.5.1990) tai suoraan valtion talousarvioon.

Asetuksen mukaisesti myönnettävät avustukset eivät olisi Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen 107(1) artiklassa tarkoitettua valtiontukea. Avustukset eivät kohdistuisi eivätkä ne suosisi tiettyjä taloudellisia toimijoita tai toimialoja. Tuki ei olisi myöskään maantieteellisesti valikoivaa. Avustusten ei siten voitaisi katsoa aiheuttavan uhkaa kilpailun vääristymisestä taloudellisten toimijoiden välillä. Asetuksen 3 §:n 2 momentin mukaan avustusta ei myöskään voitaisi myöntää sellaisten vahinkojen korjaamiseksi, jotka olisi aiheutettu lainvastaisesti esimerkiksi yritystoiminnassa.

Asetuksessa tarkoitettuja hankkeita voidaan rahoittaa osaksi myös Euroopan unionin varoista. Asetuksen lisäksi olisi tällöin noudatettava näitä EU-varoja koskevia säädöksiä tai määrärahojen käytöstä valtion talousarviossa annettuja määräyksiä.

Voimassa olevan vesistötoimenpideasetuksen mukaan tukea on voitu myöntää joko valtion työnä, jolloin hankkeen suunnittelusta, toteutuksesta ja ylläpidosta on vastannut valtion viranomainen, tai myöntämällä toimenpiteiden toteuttamiseen avustusta valtion varoista. Ehdotuksen mukaan asetuksella ei enää säänneltäisi valtiontyönä toteutettavia vesistökunnostuksia tai vesistötoimenpiteitä. Tämän vuoksi asetus annettaisiin valtionavustuslain nojalla.

2 § Määritelmät

Vesistöllä tarkoitettaisiin asetuksessa vesilain (587/2011) 1 luvun 3 §:n 1 momentin 3 kohdassa määriteltyä vesistöä eli järveä, lampea, jokea, puroa ja muuta luonnollista vesialuetta sekä tekojärveä, kanavaa ja muuta vastaavaa keinotekoisista vesialuetta. Muilla pintavesillä tarkoitettaisiin noroa, ojaa ja lähdetä. Näistä noron määritelmä sisältyy edellä mainitun vesilain säännöksen 6 kohtaan.

3 § Avustuksen myöntämisen yleiset edellytykset

Pykälässä säädettäisiin yleisistä edellytyksistä avustuksen myöntämiseksi. Säännös vastaisi nykyistä vesistötoimenpideasetusta.

Pykälän 1 momentin 1 kohdan mukaan hankkeen kustannusten olisi oltava kohtuulliset hankkeella saavutettaviin hyötyihin verrattuna. Rahassa määritettävien kustannusten ja hyötyjen lisäksi arvioinnissa tulisi ottaa huomioon hankkeen yleiset vaikutukset esimerkiksi ihmisten terveyteen, yhteiskunnan tärkeiden toimintojen turvaamiseen tai ympäristön tilaan.

Pykälän 1 momentin 2 kohdan mukaan avustuksen saajan olisi kyettävä osaltaan valvomaan avustuksen käyttöä. Avustuksen saajalla tulisi olla hankkeen laajuuden ja vaativuuden mukaiset edellytykset vastata itse hankkeen toteutuksesta ja toteutuksen jälkeisistä velvoitteista. Hankkeen toteuttamisesta vastaaminen tarkoittaisi myös hankkeen edellyttämien lupien hakemista. Toteutuksen jälkeisiin velvoitteisiin kuuluisivat muun muassa rakenteiden käyttö ja kunnossapito sekä hankkeen vaikutusten seuranta. Avustuksen saajan olisi kyettävä myös huolehtimaan kunnostuksella saadun hyödyn pysyvyydestä. Käytännössä 2 kohdan vaatimukset merkitsisivät sitä, että avustuksen saamiseksi hakijan tulisi yleensä olla järjestäytyneet oi-

keushenkilöksi, kuten vesilain mukaiseksi vesioikeudelliseksi yhteisöksi tai rekisteröityneeksi yhdistykseksi, taikka että hakijana olisi esimerkiksi vesialueen osakaskunta, kalastusalue tai kunta.

Momentin 2 kohdan mukaan avustuksen saajan tulisi pystyä luotettavasti valvomaan avustuksen käyttöä sekä vastaamaan hankkeen toteuttamisesta ja toteutuksen jälkeisistä velvoitteista. Saajan täytyisi pystyä huolehtimaan myös hankkeella saatavan hyödyn säilymisestä. Hyödyn riittävänä pidettävä kesto voisi vaihdella hanketyypeittäin.

Pykälän 2 momentin mukaan avustusta ei voitaisi myöntää, jos toimenpiteen tarve olisi aiheutettu esimerkiksi vesilain tai ympäristönsuojelulain vastaisella teolla. Edellytyksenä olisi lisäksi, että vahingon tai haitan aiheuttaja olisi mahdollista osoittaa niin, että tämä voitaisiin velvoittaa korvaamaan vahinko, teettämään korjaavat toimenpiteet tai vastaamaan toimenpiteiden kustannuksista.

4 § Avustettavat hankkeet

Pykälän 1 ja 2 kohdan mukaan avustusta voitaisiin myöntää laajasti erityyppisille hankkeille, joiden tarkoituksena on edistää vesistön ja muiden pintavesien (jäljempänä perusteluissa *vedet*) kestäväää käyttöä ja vesien hyvää tilaa. Pykälän 3 – 7 kohdassa yksilöitäisiin näiden lisäksi tiettyjä vesien käyttöön ja tilaan liittyviä tavoitteita, joita avustettavalla hankkeella tulisi saavuttaa.

Pykälän 1 kohdassa tarkoitettulla hankkeella voitaisiin esimerkiksi edistää vesistön virkistyskäyttömahdollisuuksia. Paikallisen virkistyskäytön lisäksi hankkeella voitaisiin parantaa matkailuelinkeinon kannalta tärkeiden vesistökohteiden ja niiden tarjoamien luonnonarvojen saavutettavuutta ja siten luoda yleisiä edellytyksiä vesistöihin perustuvalla palvelutarjonnalle.

Pykälän 2 kohdan mukaan avustuksilla voitaisiin edistää vesistöalueella tai sen merkittävällä osalla toteutettavia hankkeita vesien hyvän tilan saavuttamiseksi vesien ja merenhoidon järjestämisestä annetun lain mukaisissa vesienhoito- ja merenhoitosuunnitelmissa esitettyjen tavoitteiden mukaisesti. Tällaisella hankkeella voitaisiin esimerkiksi vähentää vesien kuormitusta tai muutoin kunnostamalla parantaa vesien tilaa. Hanke voitaisiin toteuttaa myös maa-alueella esimerkiksi kosteikkoja perustettaessa.

Pykälän 3 kohdan mukaan tuettava hanke voisi olla esimerkiksi tulvariskien hallintaa parantava tulvavesien pidättäminen, joen vedenjohtokyvyn parantaminen tai rannan pengerrys tulvavahinkojen vähentämiseksi. Laajenuksena voimassa olevaan vesistötoimenpideasetukseen verrattuna tukea voitaisiin myöntää myös merenrannikolla sijaitsevien tulvariskikohteiden suojaamiseksi. Pitkäaikaisen kuivuuden varalta toimenpiteenä voisi olla esimerkiksi vähävetisten uomien vesitys tai pohjakynnykset, joilla pidetään yllä vesimaisemaa ja eliöstön tarvitsemää vesitilavuutta. Vastaavasti kuin vesilaissa, menetyksillä tarkoitettaisiin tässä ja pykälän muissa kohdissa yleiselle tai yksityiselle edulle aiheutuvia vahinkoja, haittoja ja muita edunmenetyksiä.

Pykälän 4 kohdassa tarkoitettuja kalataloudellisia hankkeita olisivat muun muassa kalakantojen luontaisten lisääntymisalueiden kunnostaminen ja kalateiden rakentaminen. Kalataloudellisten kunnostusten tukemisesta valtion varoista ei ole nykyisin erityyssäädöksiä, vaan tuki perustuu suoraan talousarvioon ja avustusten osalta valtionavustuslakiin. Asetus täydentäisi valtionavustuslain säännöksiä. Asetusta ei sovellettaisi avustuksiin, joita myönnetään kalastonhoitomaksuina kertyneistä varoista ja joiden käytöstä säädetään kalastuslaissa (379/2015, voimaan 1 päivänä tammikuuta 2016).

Pykälän 5 kohdassa tarkoitettuja vesiluonnon monimuotoisuutta parantavia hankkeita olisivat esimerkiksi vesistä riippuvien lajien ja niiden elinympäristön tilan parantaminen tai ennallistaminen. Elinympäristöjen parantamiseen kuuluisi myös niin sanotun ympäristövirtaaman turvaaminen. Ympäristövirtaamalla tarkoitetaan yleensä sellaista virtaamaa, jolla vesiluonnon hyvä tila ja siihen perustuvat hyödyt mukaan lukien vaelluskalojen elinkierto voidaan turvata.

Pykälän 6 ja 7 kohta vastaisivat pääosin nykyistä vesistötoimenpideasetusta. Tukea voitaisiin nykyisestä poiketen myöntää myös rannikkovesissä tehtäviin toimenpiteisiin. Muutoksen käytännön merkitys olisi kuitenkin vähäinen.

Pykälän 2 momentin mukaan avustusta myönnettäisiin ensisijaisesti hankkeisiin, jotka edistäisivät samanaikaisesti useita 1 momentissa tarkoitettuja tavoitteita. Säännöksen tarkoituksena on, että tuettavan hankkeen vaikutuksia tarkasteltaisiin monipuolisesti eri tavoitteet huomioon ottaen, jotta hankkeesta saatava kokonaisuhyöty olisi mahdollisimman suuri. ELY-keskusten tulisi avustuksista ilmoittaessaan opastaa hakijoita ottamaan säännöksessä tarkoitettua monitaavoitteisuuden ja vaikuttavuuden vaatimukset huomioon.

5 § Hyväksyttävät kustannukset

Pykälässä säädettäisiin, mihin hankkeesta aiheutuviin kustannuksiin avustusta voitaisiin myöntää. Avustuskelpoisten kustannusten määrittelyssä on otettu huomioon asetuksen keskeinen tavoite lisätä kolmannen sektorin eli esimerkiksi vesistöjen käytön ja hoidon edistämistä varten perustettujen paikallisten ja alueellisten järjestöjen mahdollisuuksia osallistua hankkeiden suunnitteluun ja toteuttamiseen. Avustusta voitaisiin myöntää myös erikseen hankkeen eri toteuttamisvaiheisiin kuten yleispiirteiseen suunnitteluun ja osallistujatahojen järjestäytymiseen, varsinaiseen tekniseen hankesuunnitteluun ja luvanhankintaan sekä hankkeen toteuttamiseen ja siihen kuuluvien velvoitteiden ja vaikutusten seurantaan.

Pykälän 1 kohdan mukaan avustusta voitaisiin myöntää valmisteleviin toimenpiteisiin kuten yleispiirteiseen suunnitteluun, jonka tarkoituksena olisi arvioida tietyn vesistön kunnostamiseen tai käyttötavoitteiden saavuttamiseen parhaiten soveltuvat hankkeet ja kohdistaa ne oikein. Laajoissa hankkeissa myös hankkeesta kiinnostuneiden selvittäminen ja heidän sitouttamisensa hankkeen toteutukseen samoin kuin rahoituksen suunnittelu voivat muodostaa varsinaisesta hankesuunnittelusta erillisen vaiheen. Pykälän 1 kohdan mukaan avustusta voitaisiin myöntää myös tällaisesta selvitystyötä aiheutuviin kustannuksiin.

Vesistöissä tai sen rannalla toteutettava toimenpide voi vaatia vesilain mukaisen luvan tai oikeuden käyttää toiselle kuuluvaa maa- tai vesialuetta. Jos hankkeen toteuttamiseen osallistuvia tahoja on useita, heidän olisi yleensä tarpeen järjestäytyä vesilain mukaiseksi vesioikeudelliseksi yhteisöksi, jolle lupa tai oikeus voidaan myöntää. Joissain tapauksissa lupa on vesilain mukaan mahdollista myöntää vain tällaiselle yhteisölle. Kuten edellä 3 §:n perusteluissa on todettu, myös avustusta myönnettäessä voitaisiin tarvittaessa edellyttää, että avustuksen saaja olisi järjestäytynyt oikeushenkilöksi. Pykälän 2 kohdan mukaan avustusta voitaisiin myöntää tällaisesta järjestäytymisestä aiheutuviin kustannuksiin, jos järjestäytyminen on tarpeen hankkeen toteuttamiseksi.

Pykälän kohdat 3–7 vastaisivat pääosin voimassa olevaa vesistötoimenpideasetusta. Kohdan 5 perusteella avustusta voitaisiin myöntää hankeluvista perittäviin maksuihin. Kohdassa 6 nykyistä sääntelyä selvennettäisiin siten, että avustusta ei voitaisi myöntää hankkeen toteuttamisen jälkeen syntyvien velvoitteiden täyttämiseksi, lukuun ottamatta luvassa määrättävien edunmenetysten korvaamista. Kohdan 7 mukaan avustusta voitaisiin myöntää suunnitelmaan tai lupaan perustuvan hankkeen vaikutusten seurantaan. Valvonnasta saatavalla tiedolla voisi olla myös yleistä merkitystä.

6 § Avustuksen osuus hankkeen kustannuksista

Pykälässä säädettäisiin avustuksen osuudesta 5 §:ssä määritellyistä hankkeen kustannuksista. Pykälän 1 momentissa säädettäisiin avustusosuuden määrittelyn yleisistä perusteista. Näitä olisivat hankkeella saavutettavan taloudellisen ja muun hyödyn kohdentuminen sekä tuettavan hankkeen merkitys yleiseltä kannalta. Voimassa olevasta vesistötoimenpideasetuksesta poiketen avustusosuutta määrättäessä ei otettaisi huomioon hankkeen mahdollisia työllistäviä vaikutuksia.

Pykälän 2 momentin pääsäännön mukaan avustuksen osuus voisi olla enintään 50 prosenttia hankkeen kustannuksista. Säännöksen sisältö noudattaisi vesien kunnostusstrategiassa hyväksyttyä periaatetta, jonka mukaan valtion tuen kokonaisuuden ei tulisi ilman erityisiä perusteita ylittää viittäkymmentä prosenttia. Kalatiehankkeissa on kuitenkin katsottu, että valtion tuen kokonaisuuden ei tulisi ylittää 20 prosenttia ilman erityisiä perusteita. Kalakannan elvyttämistavoitetta tukevista muista hankkeista tukiprosentti voi sen sijaan olla suurempi.

Avustusosuuden korottamisen perusteista säädettäisiin 2 momentin 1–4 kohdassa. Perusteissa otettaisiin huomioon hankkeen arvioitu vaikuttavuus. Momentin 1 kohdan mukaan avustusta voitaisiin myöntää yli 50 prosenttiin hankkeen kustannuksista silloin, kun hankkeella edistettäisiin vesienhoito- ja merenhoitosuunnitelmiin ja niiden toimenpideohjelmiin sisältyviä tavoitteita. Momentin 2 kohdan mukaan avustusosuutta voitaisiin korottaa, jos avustettava han-

ke sisältyisi tulvariskien hallinnasta annetun lain mukaiseen tulvariskien hallintasuunnitelmaan. Momentin 1 ja 2 kohdassa tarkoitettujen suunnitelmat ja toimenpideohjelmat perustuvat laaja-alaiseen ja eri sidosryhmät osallistavaan valmisteluun, jossa suunnitelmien tavoitteita toteuttavat toimenpiteet on selvitetty ja myös sovitettu yhteen. Toimenpiteiden voidaan siksi olettaa muita paremmin edistävän vesien käyttöä ja tilaa.

Momentin 3 kohdan mukaan avustusosuus voisi ylittää 50 prosenttia, kun hankkeella pyrittäisiin vahvistamaan uhanalaisten tai vaarantuneiden vaelluskalakantojen elinvoimaisuutta. Tällainen hankkeena voitaisiin pitää myös uusien korvaavien lisääntymisalueiden rakentamista kalateiden ja ohitusuomien yhteyteen. Uhanalaisten vaelluskalojen elinalueet ovat yleensä maantieteellisesti laajoja, jolloin rahoitukseen osallistuvia hyödynsääjiä on vaikea löytää.

Momentin 4 kohdan mukaan avustusosuutta voitaisiin korottaa myös, jos hanke edistäisi vesiluonnon monimuotoisuutta luonnonsuojelulaisissa tarkoitettuun suojeluohjelmaan tai Natura 2000 -verkostoon kuuluvassa kohteessa.

Valtion tuella on voitu aiemmin toteuttaa esimerkiksi uittoa, tulvariskien hallintaa tai peruskuivatusta palvelevia toimenpiteitä, joiden vahingolliset vaikutukset vesistön käyttöön ja tilaan ovat ajan myötä lisääntyneet tai joiden vaikutuksia ei nykykatsannossa voida pitää hyväksyttävänä. Momentin 5 kohdan mukaan hankkeen avustusosuus voitaisiin tällaisissa tapauksissa nostaa yli 50 prosenttiin kustannuksista.

Pykälän 3 momentissa viitattaisiin EU:n varoista myönnettävän tuen osalta muihin säännöksiin. Nykyisten säännösten nojalla valtion ja EU:n varoista myönnettävän tuen yhteismäärä esimerkiksi alueellisissa investointituissa saa pääsäännön mukaan olla enintään 75 prosenttia tukikelpoisista kustannuksista. Toisaalta EU:n asetuksissa on myös säännöksiä tuen vähimmäismäärästä, kun taas täysin kansallisista varoista maksettavalle tuelle ei asetettaisi erityistä vähimmäismäärää.

7 § Vastikkeetta tehtävä työ

Asetuksen tarkoituksena on osaltaan lisätä paikallisten ja alueellisten toimijoiden osuutta hankkeiden rahoituksessa. Taloudellisen panostuksen sijaan esimerkiksi yleishyödyllisillä yhdistyksillä voisi olla mahdollisuus tarjota hankkeiden toteuttamiseksi erityisesti oman jäsenkuntansa osaamista ja vapaaehtoistyötä. Myös tällaisen vastikkeettoman työn arvo voitaisiin lisätä niihin hankkeiden kokonaiskustannuksiin, joista avustuksen prosentuaalinen osuus laskettaisiin. Avustuskäytännön yksinkertaistamiseksi ja yhdenmukaistamiseksi vastikkeettoman työn euromääräisistä arvoista säädettäisiin pykälän 2 momentissa. Arvot olisivat samat, joista säädetään maaseudun hanketoiminnan tukemisesta annetun valtioneuvoston asetuksen (1174/2014) 9 §:ssä. Mainittua asetusta sovelletaan maaseudun kehittämisen tukemisesta annetun lain (28/2014) 4 luvussa tarkoitettujen kehittämishankkeiden ja niihin sisältyvien yleishyödyllisten investointien tukemiseen.

Ehdotuksen mukaan vastikkeetonta työtä voitaisiin sisällyttää hyväksyttäviin kokonaiskustannuksiin enintään se määrä, joka ylittää avustuksen osuuden. Avustuksen ylittävä osuus kustannuksista voisi toisaalta muodostua tarvittaessa kokonaankin vastikkeettoman työn arvosta. Tämä vastaisi voimassa olevan vesistötoimenpideasetuksen mukaista avustuskäytäntöä.

8 § Avustuksen hakeminen

Säännös täydentäisi valtioneuvostolain 9 ja 10 §:n mukaista yleistä sääntelyä.

9 § Avustuspäätös

Säännöksellä täydennettäisiin valtioneuvostolain 11 §:n sääntelyä avustuspäätöksen sisällöstä. Avustuspäätösten yhtenäistämiseksi ELY-keskusten tulisi laatia yhteinen toimintamalli päätösten valmistelumenettelystä ja sisällöstä.

Avustettavia hankkeita on viime vuosina toteutettu myös ELY-keskuksen ja esimerkiksi kunnan ja vesihuoltolaitoksen välisten puite- tai yhteistyösopimusten avulla. Sopimukset ovat toimineet hyvin muun muassa suurissa ja pitkäkestoisissa tulvasuojeluhankkeissa ja säännöstelyn muutoshankkeissa, joissa ELY-keskuksen ohjaava asiantuntijarooli on suuri. Sopimuksissa sovitaan muun muassa hankkeen tavoitteista, sisällöstä ja aikataulusta, hankkeen ohjauksesta sekä hankkeen kustannuksista ja niiden jakautumisesta osapuolten kesken.

10 § Avustuksen maksaminen

Pykälän mukaan avustus maksettaisiin, kun avustuksen saaja olisi saanut hankkeen toteuttamiseksi vaadittavat luvat ja oikeudet. Maksamisen edellytyksenä olisi myös, että avustuksen saaja olisi antanut kirjallisen sitoumuksen huolehtia avustettavaan hankkeeseen kuuluvien rakenteiden käytöstä ja kunnossapidosta sekä muista mahdollisista hankkeen valmistumisen jälkeisistä velvoitteista.

Pykälän 1 momentin vaatimukset koskisivat vain vesitalous- tai muun hankkeen varsinaista toteuttamista, joka voi vaatia luvan tai oikeuden ja jonka päätyttyä vastuu rakenteiden käytöstä ja kunnossapidosta konkretisoituu. Selvityksiä ei siten vaadittaisi avustuksen maksamiseksi esimerkiksi asetuksen 5 §:n 1 ja 2 kohdassa tarkoitettuihin valmisteluhankkeisiin. Avustusta varsinaisen vesitaloushankkeen toteuttamiseksi voitaisiin nykyiseen tapaan hakea ennen hankeluvan myöntämistä. ELY-keskus voisi kuitenkin asetuksen 7 §:n 2 momentin mukaisesti pyytää hakijalta selvityksiä, joiden avulla hankkeen toteuttamiskelpoisuutta voitaisiin hake-
mista käsiteltäessä riittävästi arvioida.

Pykälän 2 momentin mukaan avustusta voitaisiin maksaa vain toteutuneiden kustannusten perusteella. Avustuksen viimeinen erä maksettaisiin sen jälkeen, kun työ olisi esimerkiksi ELY-keskuksen avustusviranomaisena suorittaman lopputarkastuksen perusteella todettu hyväksyttävästi loppuun suoritetuksi ja selvitys toteutuneista kustannuksista olisi tarkastettu.

3 Voimaantulo

Asetus tulisi voimaan 1 päivänä heinäkuuta 2015, ja sillä kumottaisiin nykyinen vesistötoimenpideasetus. Tällöin myös vesistötoimenpideasetuksen säännökset valtioneuvoston päätöksellä myönnettävästä tuesta kumottaisiin tarpeettomina.

Asetuksen voimaan tullessa vireillä olevat avustushakemukset käsiteltäisiin ja ratkaistaisiin uuden asetuksen mukaisesti. Vesistötoimenpideasetuksen säännöksiä sovellettaisiin kuitenkin sen voimassaoloaika myönnettyihin tukiin. Avustuksiin, jotka olisi myönnetty ehdotetussa asetuksessa säädettyihin muihin kuin vesistötoimenpideasetuksen mukaisiin tarkoituksiin, sovellettaisiin niin ikään niitä koskevia aiempia säädöksiä.

4 Vaikutukset

Ehdotetulla asetuksella ei olisi valtion menoja lisääviä vaikutuksia. Vesien käyttöä ja tilaa parantavia hankkeita tuettaisiin edelleen harkinnanvaraisesti talousarviossa tätä tarkoitusta varten maa- ja metsätalousministeriölle ja ympäristöministeriölle myönnettyjen määrärahojen asettamissa rajoissa. Tarkoituksena on osaltaan kannustaa paikallisia tahoja ottamaan vastuuta toteutettavista toimista ja niiden rahoituksesta.

Ehdotuksella ei olisi organisatorisia vaikutuksia. Hankkeiden muuttuneista tukiperusteista tiedottaminen lisäisi ELY-keskusten työmäärää tilapäisesti. Avustusmahdollisuuden laajentaminen välittäjäorganisaatioiden toteuttamiin hankkeita valmisteleviin toimenpiteisiin lisäisi myös ELY-keskusten antaman neuvonnan tarvetta. Toisaalta ELY-keskusten työmäärä vähenisi, kun pieniä yksittäisiä toimenpiteitä voitaisiin koota suuremmiksi kokonaisuuksiksi.

Ehdotetun asetuksen mukaiset avustusperusteet ohjaisivat valtion tuen myöntämistä ensisijaisesti hankkeisiin, joiden vaikutukset vesien ja vesiympäristön käyttöön ja tilaan arvioitaisiin riittävän laajasti ja sovitettaisiin yhteen parhaan kokonaishyödyn saavuttamiseksi. Ehdotuksen voidaan siksi olettaa vaikuttavan myönteisellä tavalla kohdealueen ympäristön tilaan kokonaisuutena ja myös hankkeiden hyväksyttävyyteen eri intressitahojen keskuudessa.

5 Valmistelu

Asetusehdotus on valmisteltu maa- ja metsätalousministeriön ja ympäristöministeriön yhteistyönä.

Asetusluonnoksesta pyydettiin lausunnot seuraavilta tahoilta: valtiovarainministeriö, maa- ja metsätalousministeriön ruokaosasto, työ- ja elinkeinoministeriö, ympäristöministeriö, elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukset, Luonnonvarakeskus, Metsähallitus, Suomen ympäristökeskus, Kalatalouden keskusliitto ry, Keski-Uudenmaan vesiensuojelun kuntayhtymä, Natur och Miljö rf, Maa- ja metsätaloustuottajain Keskusliitto MTK ry, maakuntien liitot, Pyhäjärvi-instituutti, Päijät-Hämeen Vesijärvisäätiö, Suomen Kuntaliitto ry, Suomen Luonnonsuojeluliitto ry, Suomen Vapaa-ajankalastajien Keskusjärjestö ry, Suomen Vesiensuojeluyhdistysten

Liitto ry, Svenska lantbruksproducenternas centralförbund SLC, Vanajavesikeskus ja WWF Suomi.

Lausunnoissa kannatettiin asetuksen tavoitteita tukiperusteiden- ja menettelyjen yhtenäistämistä sekä tavoitteiden ehdotettua toteuttamistapaa eräin varauksin ja muutosehdotuksin. Lausunnoista ja niiden huomioon ottamisesta on laadittu erillinen yhteenveto.